Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Kaasik-Krogerus, Sigrid

Title: Eurooppa ja identiteetit liikkeessä

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Kaasik-Krogerus, S. (2017). Eurooppa ja identiteetit liikkeessä. Idäntutkimus, 24(1), 81-82. https://journal.fi/idantutkimus/article/view/77799

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Eurooppa ja identiteetit liikkeessä

Sigrid Kaasik-Krogerus

1.–2. joulukuuta 2016 pidettiin Tukholmassa Södertörnin yliopistossa Baltian ja Itä-Euroopan opintojen keskuksen (*The Centre for Baltic and East European Studies* – CBEES) vuosikonferenssi *Transforming Spaces – Mastering Uncertainty: A Second Take on Area Studies in the Baltic Sea region and Eastern Europe*. Hyvin järjestetty ja tieteellisesti monipuolinen konferenssi keskittyi erittäin ajankohtaisiin aiheisiin, kuten identiteetti, kuuluvuus ja kansalaisuus, tila, alueet, rajat ja liikkuvuus sekä historia, menneisyys ja kulttuuriperintö. Konkreettisemmalla tasolla esiin nousivat Idän ja Lännen suhteet sekä Eurooppa/EU, sen merkitykset ja eurooppalaistuminen (*Europeanization*) ristiriitaisena prosessina. Konferenssin suurin anti oli mielestäni siinä, että puheenvuorot keskustelivat keskenään ja näin konferenssiohjelmasta syntyi sisällöllinen kokonaisuus.

Punaisena lankana konferenssiohjelman läpäisi Itä- ja Keski-Euroopan nykytila sekä siihen liittyvä kamppailu Euroopan ja eurooppalaisuuden määrittelystä. Varsinkin Unkarin ja Puolan poliittinen ja yhteiskunnallinen kehitys herätti vilkasta keskustelua. Niitä maita analysoivat myös kaikki *keynote*-puhujat: Budapestin Keski-Euroopan yliopiston (CEU) professori Andrea Petö, Itä-Suomen yliopiston professori James Wesley Scott ja Södertörnin yliopiston professori Teresa Kulawik.

Andrea Petö avasi esityksessään *Transformation of Political Spaces in the Age of Illiberal Governance in Hungary and Poland* Unkarin pääministerin Viktor Orbanin lansseeraamaa hallintamuotoa, ’illiberaalia demokratiaa’. ’Illiberaali demokratia’ yhdistää demokraattiset käytänteet, suhtautuen samalla välinpitämättömästi yksilön oikeuksiin ja perustuslailliseen valtaan. Yksilöiden oikeuksien sijaan keskiöön nostetaan kansallisen yhteisön, ja sen tukipilarien, perheiden, oikeudet ja merkitys. Kontekstina järjestelmä hyödyntää EU:n nykyisiä kriisejä ja niistä nousevaa epävarmuutta. Se luo Petön mukaan hedelmällisen maaperän yhteiskunnallisten prosessien turvallistamiselle ja vahvasti tunnepohjaisen poliittisen retoriikan hyödyntämiselle.

Konferenssin keskusteluissa nousi esiin akateeminen, mutta myös yhteiskunnallinen käytäntö käsitellä Itä-Eurooppaa joidenkin ilmiöiden perusteella Länsi-Euroopasta selvästi poikkeavana. Politiikoista siihen on kiinnittänyt huomiota esimerkiksi Viron entinen presidentti Toomas Hendrik Ilves, sanomalla, että ’pakolaiskriisin’ yhteydessä EU:ssa ovat taas heränneet vanhat stereotypiat, jotka demonisoivat koko Itä-Eurooppaa[1]. Ilveksen ja muiden kritiikki kohdistuu siihen, että poikkeavuus

[1] http://www.wsj.com/articles/estonian-president-cites-demonization-of-eastern-europe-over-migration-crisis-1453485367

– se, mikä Itä-Euroopassa on ’pielessä’ – määritellään ulkopuolelta (Länsi-Euroopasta).

Unkarin Eurooppa-instituutin (*The Central European Service for Cross-border Initiatives*) tutkijan Péter Baloghin mukaan malli ei kuitenkaan selitä nykytilannetta, jossa Orban on itse määritellyt Unkarin omanlaiseksi demokratiaksi. Balogh kertoi esityksessään, että Unkarissa elvytetään myös Visegrad yhteistyötä Puolan, Tsekin ja Slovakian kanssa sekä korostetaan taas Keski-Euroopan merkitystä alueellisena kokonaisuutena. Kun 1990-luvulla Keski-Eurooppa-käsitettä käytettiin todistaakseen, että Unkari ja muut silloiset EU-ehdokasmaat kuuluivat Eurooppaan, nyt käsitteen avulla tarjotaan kulttuurista ja poliittista vastavoimaa EU:lle.

Esimerkkinä samasta ilmiöstä nosti professori James Wesley Scott esiin Unkarin poliittisen johdon mainosretoriikan, jonka mukaan maa huolehtii Euroopan turvallisuudesta, jonka EU on laiminlyönyt. Toisin kuin Bryssel, Unkarin toiminta suojelee retoriikan mukaan kriisiaikoina koko Eurooppaa. Mainoksissa kerrotaan myös, että Brysselin kanssa pitää puhua tavalla, jonka ’jopa he ymmärtävät’.

Abstraktimmalla tasolla kyse on monisyisestä eurooppalaistumisprosessista. EU:n laajentumisprosessin aikaisen ideaalin mukaan ehdokasmaiden piti ’kypsyä eurooppalaisuuteen’. Nykykehitys osoittaa, että yksisuuntaisen eurooppalaistumisprosessin sijaan kyse on ristiriitaisesta vuorovaikutuksesta, jossa kamppaillaan Euroopan (EU:n), mutta myös yleisemmin Idän ja Lännen merkityksistä. Näin Andrea Petö ja James Wesley Scott nostivat esiin, että eurokriittisestä retoriikasta huolimatta Unkarin ja Puolan poliittiset johdot eivät aja nettosaaja-maiden eroa EU:sta.

Poliittisen eurooppalaisuuden ristiriitojen lisäksi konferenssissa käsiteltiin myös kulttuurista eurooppalaistumista – prosessia, jonka tarkoituksena on kehittää EU:n yhteistä identiteettiä ja kuuluvuudentunnetta. Tässä yhteydessä eurooppalaisella kulttuuriperinnöllä on ollut keskeinen rooli. Tuorein esimerkki siitä on Euroopan komission Euroopan kulttuuriperintötunnus-ohjelma (*European Heritage Label)*, jonka tehtävänä on korostaa kohteiden eurooppalaista ulottuvuutta ja luoda sitä kautta eurooppalaista narratiivia. Kahdestakymmenestä yhdeksästä perintökohteesta lähes puolet – kaksitoista – sijaitsevat EU:n ns uusissa jäsenmaissa.

Liettualaisen Vytautas Magnus-yliopiston professori Ruta Eidukeviciene ja tutkija Daiva Citvarienė analysoivat konferenssissa yhden kulttuuriperintökohteen, Kaunasin vuosien 1919-1940 arkkitehtuurin käyttöä turismireiteissä. Esityksestä selvisi, että reiteissä painotetaan vahvasti kansallista ulottuvuutta, kun taas kaupungin eurooppalainen merkitys jää kulttuuriperintötunnuksesta huolimatta vähälle huomiota.

Makrotason ohella konferenssissa käsiteltiin identiteettiä ja kuuluvuutta myös kansalaisten tasolla. Näin esimerkiksi Linköpingin yliopiston tutkija Indre Genelyte

esitteli Baltian maiden runsasta ja pitkäaikaista maastamuuttoa käsittelevää tutkimustaan. Samaan työryhmään osallistunut Södertörnin yliopiston tutkija Vasileios Petrogiannis kertoi Ruotsiin muuttaneiden latvialaisten ja kreikkalaisten samaistumisesta kansalliseen, alueelliseen ja eurooppalaiseen identiteettiin. Petrogianniksen haastattelutulokset vahvistivat, että identiteetin tutkiminen on metodologisesti vaativa: vastaukset tyyliin ’minulla ei ole eurooppalaista identiteettiä, mutta kuulun Eurooppaan’ osoittavat, että identiteetti ja kuuluminen ovat monitasoisia ja muuttuvia prosesseja.

Konferenssi päättyi sessioon *Lev Nikolaevich Gumilev: The Karl Marx of Eurasianism?,* jossa Södertörnin yliopiston professori Mark Bassin esitteli kirjaansa ”The Gumilev Mystique: Biopolitics, Eurasianism and the Construction of Community in Modern Russia”. Gumilevin (1912–1992) sivilisaatiota, Venäjää ja Eurasiaa käsittelevistä teksteistä on Venäjällä ja osassa entisistä neuvostotasavalloista tullut viimeisten vuosikymmenien aikana erittäin suosittuja ja häntä pidetään alueella yhtenä merkittävimpänä intellektuellina. Bassinin mukaan suosion taustalla on Gumilevin laaja ristiriitainen tuotanto, joka vetoaa eri syistä erilaisiin kohderyhmiin. Tekstejä hyödynnetään muun muassa identiteettikamppailussa, jossa Eurasia asetetaan vastakkain Euroopan kanssa.